Sellest ajavahemikust on pärit ka vanale vai-alusele ehitatud raekoda — tüübiline Läänest laenatud torniga kelprahniku tüüp, nagu see näiteks Hamburgi vanas sadamas täielise vaia-ehitisena 1655—1853 eksisteerus (51). Samuti pidi ehitus algama tulest hävitatud Suurturu mõlemas äärmikus, kus juba enne tulikahju kivielamud olid seisnud (16) (EACT, Mpp V/8, 10, 11).

185. joon. Tartu Suurturg XIX sajandi alupoolel.
Le Grand Marché de Tartu dans les premières décades du XIX siècle.

Paremal viil- ja räästasmajad. Vasakul ampiirias tõmbik. Kogu turu ulatusel vaid üksikud kauplused, ka partärrikorral prevaleerub elukorter; liiklemine hõre, „turutrummiga" raekojaesine on suurest turuväljast eraldatud. Vahtsõdur magistraadi ees, mõned voorimehed, rahulik väikekodanlik miljöö.

See asjaolu on kaudselt linnasüdame praeguses füsiognoomias kaasarääkiv. Sest et XIX sajandi algusega igal pool Euroopas ehituskunstis klassitsism valitses, siis sai ta ka Tartu linnasüdame aeglase ülesehituse üle XVIII/XIX sajandi piiri siirdudes siin tunduvalt mõjule pääseda. Ometi ehitati linna kese — Suurturg — juba varemalt üles. Pildil (183. joon.), mis kujutab Tartut a. 1800, näeme seda selgesti. Seepärast ei esinegi Suurturu pildis XIX s. esimese poolme lemmikstiil — n. n. Aleksandri ampiir — kuigi märgatavalt. Selle asemel domineerub siin „räästashoone", sekka üksikud „viilhooned". Nad mõlemad on tõmbikud või vähe püstjad. Viilhooned on vanimaid saksa kodanikuelamuid, mis omakorda taluelamust tuletatud. Keskaegse linna *„intra muros"* ruumikitsuses võis ta arenemine vaid püstisuunas sündida. See ei tähenda muidugi, et mainitud vorm oleks kodumaa taluelamust päritud. Meil on viilhoone näol tegemist alasaksa kodanikuelamuga, mis Saksa idakolonisatsiooniga ja Hansa õitsenguga meie kodumaa linnadesse, ala- ja kesksaksast pärinenud kolonistidega võõrvormena toodud. Küsimuses on sama vorm, mis vanade linnasüdamete säilimisel Tallinnas ja Pärnus oma püstikute terav- ja kõrgviiluliste kivikatuseiga hansa-aegse sulgasula ruumikitsust nagu demonstreerib ja mis ka Tartu pildil a. 1553 iseloomulikult silma torkab.

Peale 1775. a. ülesehitatute seas näeme vaid paari-kolme sellist vormi, needki nähtavalt teisendatult. Tüübilisemalt siiski Suurturu lõunaseinamis (46. joon.) endise Mustpeade pikalt sarga ulatuva maja näol (nüüdne restoran „Automaat"),

Tartu, lk. 369